

Brocki, Zygmunt

O mapie morskiej Zatoki Gdańskiej z ok. 1600 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/1, 193-194

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przyjaciół Nauk i Instytut Geograficzny Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Odbyla się ona w Poznaniu, w 25 rocznicę śmierci S. Pawłowskiego.

Drugą pozycją tego zeszytu jest artykuł B. Krygowskiego *Stanisław Pawłowski w wypowiedziach swoich uczniów i przyjaciół*. W artykule wyzyskano m.in. niektóre odczyty wygłoszone na wymienionej wyżej sesji: R. Galona *Profesor Stanisław Pawłowski, jako uczyony, pedagog, człowiek*, M. Kielczewskiej-Zaleskiej *Osiągnięcia Stanisława Pawłowskiego w zakresie geografii człowieka*, J. Dylaka *Metodologiczne poglądy profesora Stanisława Pawłowskiego*, M. Czeakańskiej *Profesor Stanisław Pawłowski w środowisku nauczycieli* (na sesji był jeszcze jeden odczyt, J. Czekalskiego *Stanisław Pawłowski na tle geografii światowej*). B. Krygowski wyzyskał też w artykule prace o S. Pawłowskim ogłoszone po 1945 r.; ich wykaz (12 pozycji) znajduje się na końcu artykułu.

W dziale *Kronika* tegoż zeszytu „Czasopisma Geograficznego” znajduje się krótkie sprawozdanie z sesji ku czci S. Pawłowskiego.

Z. Br.

Z HISTORII KARTOGRAFII ŚREDNIOWIECZNEJ

W nrze 2/1966 „Przeglądu Geograficznego” Józef Staszewski¹ zamieścił artykuł *Mappa mundi z Ebstorfu jako źródło wiedzy geograficznej Średniowiecza*. Idzie tu o mapę ukończoną w 1284 r., przechowywaną w klasztorze benedyktynek w Ebstorf. Spaliła się ona w 1943 r., są jednak jej reprodukcje. Prof. Staszewski po przedstawieniu dziejów tej mapy zanalizował jej wartość historyczną, geograficzną i onomastyczną oraz jej znaczenie w dorobku kartografii światowej. W innej redakcji artykuł ten ukazał się w roczniku 4 „Zeszytów Geograficznych WSP w Gdańsku” za 1962 r.

Z. Br.

MAPY POLSKI Z WIEKÓW XVI—XVII W BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ W POZNANIU

W nrach 3/1963 i 5/1965 „Zeszytów Naukowych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu — Biblioteka” U. Puckalanka ogłosiła materiały do katalogu zbiorów kartograficznych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu; są to wykazy ogólnych i szczegółowych map ziem dawnej Polski, zawartych w drukach i atlasach z wieków XVI—XVII, a także luźnych egzemplarzy map wyjętych ongiś z tych dzieł.

Wykazy poprzedzone są objaśnieniami odnoszącymi się do wzajemnego stosunku map wykazu i wskazówkami odnośnie do grup filiacyjnych.

Z. Br.

O MAPIE MORSKIEJ ZATOKI GDAŃSKIEJ Z OK. 1600 R.

W nrze 6/1966 „Przeglądu Geodezyjnego” P. Dąbrowski i W. Świątecki dali artykuł *Kartometryczna ocena mapy morskiej Zatoki Gdańskiej Waltera Clemensa*. Mapę tę Clemens wykonał w czasie pobytu w Gdańsku w latach 1594—1609. Jej

¹ Prof. Józef Staszewski zmarł 5 września 1966 r. W nrze 219/1966 „Głosu Wybrzeża” ukazało się wspomnienie pośmiertne *Prof. Józef Staszewski jako toponomasta*, napisane przez Z. Brockiego (wspomniano tutaj również o pracach zmarłego w zakresie historii nauk o Ziemi). Wkrótce „Kwartalnik” poświęci pamięci prof. J. Staszewskiego obszerny nekrolog.

XVIII-wieczna kopia zamieszczona jest w atlasie Gallentyna *Buch der Grundrize 1745*. Według autorów mapa ta jest prawdopodobnie pierwszą z gdańskich map morskich, co uzasadniają tym, że brak jest jakichkolwiek danych o innych mapach morskich z okresu 1539—1637, a więc z okresu między pierwszą mapą morską Bałtyku szwedzkiego kartografa Clausa Magnusa a mapą *Sinus Pucensis* Fryderyka Getkanta. Mapa Clemensa „jest historycznym obrazem stanu wiedzy kartograficznej na przełomie wieków XVII i XVIII” — piszą dalej autorzy; „potwierdza ona przypuszczenia, że zarówno autorowi tej mapy, jak i innym kartografom tego okresu znane były zasady konstrukcji map morskich zawarte w traktacie Jerzego Joachima Retyka z połowy XVI wieku”. Ocenę mapy Clemensa autorzy przeprowadzili metodą przedstawioną przez doc. dra inż. J. Wereszczyńskiego w rozprawie *Studia nad mapami morskimi Fryderyka Getkanta*, wykonanej w Politechnice Łódzkiej.¹

Z. Br.

DWUDZIESTOLECIE GŁÓWNEGO URZĘDU GEODEZJI I KARTOGRAFII

Zagadnienia pomiarów i zadania w tej dziedzinie państwowej służby geodezyjnej, które od powstania Polski Ludowej są ściśle związane z wielkim programem odbudowy i uprzemysłowienia kraju, są na ogół mało znane, i to nie tylko poza społecznością techniczną, lecz nawet wśród techników innej, niegeodezyjnej specjalności. Wydanie więc zeszytu 9/1965 „Przeglądu Geodezyjnego”, poświęconego specjalnie temu tematowi z okazji dwudziestolecia Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii (GUGiK), należy uważać za cenny przyczynek do historii nauki i techniki.

Zawartość zeszytu tworzy szkicowo ujętą monografię, złożoną z pięciu obszernych artykułów opracowanych przez różnych autorów, które poprzedza interesujący wywiad przeprowadzony przez Stanisława Janusza Tymowskiego, redaktora czasopisma, z prezesem GUGiK, mgrem inż. Borysem Szmielewem; wywiad ten ujmuje syntetycznie całość dorobku dwudziestolecia GUGiK.

Cykl artykułów poprzedza szkic historyczny Kazimierza Sawickiego *Geneza projektów organizacji centrali geodezyjnej w Polsce*. Szkic obejmuje historię organizacji pomiarów kraju od czasów stańskawowskich z przeanalizowaniem zjawisk historycznych, które spowodowały, że zrealizowanie w Polsce centralnej instytucji geodezyjnej, tak ważnej dla gospodarki narodowej, mogło być dokonane dopiero po wyzwoleniu. Kończą szkic wspomnienia o tym, jak powstał Główny Urząd Pomiarów Kraju (powołany dekretem z 30 III 1945); autor bowiem — wspólnie z prof. Janem Piotrowskim z Politechniki Warszawskiej — był jednym z organizatorów Urzędu.

Dalsze artykuły dotyczą działalności Urzędu w ostatnim dwudziestoleciu (w okresie tym był on dwukrotnie przemianowany: początkowo na Centralny Urząd Geodezji i Kartografii, a następnie na Główny Urząd Geodezji i Kartografii).

Mgr inż. Paweł Niemczyk, wicedyrektor Biura Koordynacji Robót i Planowania GUGiK, w artykule *Dorobek 20-letniej działalności państwowej służby geodezyjnej i jej zadania w najbliższym 5-leciu [...]*, przedstawia szczegółowo potrzeby poszczególnych działów gospodarki narodowej w zakresie różnego rodzaju prac geodezyjnych oraz podaje metody stosowane przy wykonywaniu tego rodzaju prac.

W latach 1949—1955 została założona sieć astronomiczno-geodezyjna, która należy obecnie do bardzo nowoczesnych i najdokładniejszych w Europie. Zastoso-

¹ Por. notatki w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” nr 1—2/1965, ss. 193—194; nr 3/1965, ss. 480—481.